

Mâide 44, 45 ve 47. Âyetlerin Güncel Siyaset Dili ile Anlaşılması Sorunu

Muhammet KARAOSMAN | <https://orcid.org/0000-0001-9254-2031>

Dr. Öğr. Üyesi | Yazar | mkaraosman@artvin.edu.tr

Artvin Çoruh Üniversitesi | <https://ror.org/02wcpmn42>

Tefsir | Artvin, Türkiye

Öz

Kur'an âyetlerinin görüş ve düşüncelere meşruiyet kazandırılması için her fırsatta referans gösterilmesi sık karşılaşılan durumdur. Bu çerçevede Mâide 44, 45 ve 47. âyetler güncel siyaset diliyle yorumlanarak oy vermek küfür olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışma Mâide Sûresi 44, 45 ve 47. âyetlerinin günümüz seçim sistemlerinin önemli bir parçası olan oy vermeye bir bağlantısının olmadığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda âyetlerin doğru anlaşılmasında önemli bir usul kaidesi olan muhatapların tespiti Mekkîlik-Medenîlik, siyak-sıbak bütünlüğü ve esbab-ı nüzûl rivayetleri ile yapılmaktadır. Bu durumda âyetlerin muhatapları ile ilgili farklı görüşler olmakla birlikte âyetlerin muhatabının Yahudiler olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca kâfir, müşrik, Yahudi, Hristiyan ve münafıklarla ilgili âyetlerin Mü'minler için ne anlam ifade ettiği meselesine de açıklık getirilmektedir. Buna göre gayr-i müslimler ile ilgili âyetler dolaylı olarak Müslümanları ilgilendirmekte ve "onlar gibi olmayın" anlamına gelmektedir. Mâide Sûresi 44, 45 ve 47. âyetlerin tefsir incelemelerinde de oy verme ile ilgili herhangi bir veri bulunmamaktadır. Dolayısıyla oy vermeyi küfür olarak görmenin dinî ve ilmi bir temelinin olmadığı anlaşılmıştır. Ancak te'vil yoluyla Müslümanlar bu âyetlerin kapsamı içine sokulmuş ve küfürle itham edilmiştir. Bu durumda da "te'vilin olduğu yerde tekfire yer yoktur" ve "ehl-i kible tekfir edilemez" Ehl-i sünnet prensipleri çiğnenmektedir. Çalışmamız nitel araştırma yönteminin bir parçası olan doküman araştırması şeklinde yapılmıştır. Mâide 44, 45 ve 47. âyetler analiz edilerek elde edilen verilerin tahlili içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Mevzuyla alakalı görüşler yorumlanmış ve veriler arasındaki ilişki yapıları kritize edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Tefsir, Kur'an, Mâide 44, 45 ve 47, Siyaset, Oy Kullanmak

Atıf Bilgisi

Karaosman, Muhammet. "Mâide 44, 45 ve 47. Âyetlerin Güncel Siyaset Dili ile Anlaşılması Sorunu". *Rize İlahiyat Dergisi* 24 (Ekim 2023), 245-257. <https://doi.org/10.32950/rid.1330986>

Yayın Bilgileri

Türü	Araştırma Makalesi		
Süreç Bilgileri	Geliş Tarihi: 21.07.2023	Kabul Tarihi: 05.10.2023	Yayın Tarihi: 20.10.2023
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme		
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.		
Benzerlik Taraması	Yapıldı - iThenticate		
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.		
Etik Bildirim	ilahiyatdergi@erdogan.edu.tr		
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.		
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.		

Dizinlenme Bilgisi

The Problem of Understanding Surah Maidah Verses 44, 45 and 47 in the Language of Current Politics

Muhammet KARAOSMAN | <https://orcid.org/0000-0001-9254-2031>

Asst. Prof. | Author | mkaraosman@artvin.edu.tr

Artvin Çoruh University | <https://ror.org/02wcpmn42>

Tafsir | Artvin, Türkiye

Abstract

One common occurrence is the reference to Quranic verses to legitimize various opinions and beliefs in politics. In this context, verses 44, 45, and 47 of Surah Al-Ma'idah have been interpreted in the contemporary political language to consider voting as an act of disbelief. This study aims to demonstrate that these verses do not have any connection to the act of voting, which is an essential part of modern electoral systems. To understand the verses correctly, the study employs the principles of identifying the recipients through the context of revelation (Mekki-Medeni), coherence (siyak-sibak), and the reasons for revelation narratives. Despite differing opinions on the recipients, the study establishes that these verses were addressing the Jews. Additionally, the verses related to unbelievers, polytheists, Jews, Christians, and hypocrites shed light on their significance for the believers. Consequently, the verses concerning non-Muslims indirectly relate to Muslims, emphasizing the importance of not resembling them. The analysis of verses 44, 45, and 47 does not yield any evidence related to voting, thus indicating that viewing voting as disbelief lacks a religious and scholarly foundation. However, through interpretation (te'vil), Muslims have brought voting under the scope of these verses, leading to accusations of disbelief. This approach contradicts the principles of Ahl al-Sunnah, such as "there is no place for takfir (accusations of disbelief) in the realm of interpretation" and "followers of the Qibla cannot be declared as disbelievers." This study adopts the qualitative research method, focusing on document analysis. The verses in question are analyzed, and the data obtained is examined using content analysis. Various opinions related to the topic are interpreted, and the relationships between the data are critiqued.

Keywords

Tafsir, Quran, al-Maidah 44, 45 and 47, Politics, Voting

Citation

Karaosman, Muhammet. "Understanding Verses 44, 45, and 47 of Surah Al-Ma'idah in the Context of Contemporary Politics". *Rize Theology Journal* 24 (October 2023), 245-257. <https://doi.org/10.32950/rid.1330986>

Publication Information

Type	Research Article		
Process Information	Date of Submission: 21.07.2023	Date of Acceptance: 05.10.2023	Date of Publication: 20.10.2023
Peer-Review	Double anonymized - Two External		
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.		
Plagiarism Checks	Yes - iThenticate		
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.		
Complaints	ilahiyatdergi@erdogan.edu.tr		
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.		
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.		

Abstracting and Indexes

Giriş

Kur'ân'ı yaşadığımız çağa aktarmak kadar onun doğru anlaşılması da önemlidir. Kur'ân'ın doğru anlaşılması evveleminde nâzil olduğu dönemde ilk muhatapların tespit edilmesinden geçmektedir. Bu yapıldıktan sonra benzetme, kıyas, ilke, öğüt ve ders çıkarma yolları ile âyetlerden her dönem istifade edilebilir. Aksi takdirde Kur'ân zorlama yorum ve literal yaklaşımlarla hedef ve mesajlarından uzak bir şekilde anlaşılabilir.

Mâide Sûresi 44, 45 ve 47. âyetlerin muhatapları dikkate alınmadan İslamcı radikal hareketler¹ tarafından güncel siyasete konu edilmektedir. Bu anlayışta olan kimseler ülkemizde sivil görünümlü yapılanmalar/hareketler şeklinde bulunmakta olup sıkça sözlü şiddete başvurmaktadırlar. Yurtdışında bulunanların bir kısmı ise mücadelelerinde sözlü şiddetin yanında fiilî şiddeti de kullanan cihadî selefî anlayışa² sahip kişilerden meydana gelmektedir. İslamcı radikal hareketler kendi doğrularını kabul etmeyen kimseleri kolaylıkla küfür ve şirkle itham edebilmektedir. Buna göre günümüz seçim sistemlerinin bir parçası olarak yerine getirilen vatandaşlık görevi bu âyetlerden hareketle küfür olarak değerlendirilmektedir.

Mâide Sûresi 44, 45 ve 47. âyetler ile güncel siyaset sistemleri arasında kurulan bağlantı şu şekilde ortaya konulacaktır: Öncelikle âyetlerin nâzil olmasına sebep olan muhatapların tespiti Mekkî-Medenîlik, siyak-sibak bütünlüğü ve esbâb-ı nüzûl rivayetleri ile yapılmaktadır. Kâfir, müşrik, Yahudi, Hristiyan ve münafıklarla ilgili âyetler Mü'minler için ne anlam ifade ettiği meselesine de açıklık getirilmektedir. Ayrıca Mâide Sûresi 44, 45 ve 47. âyetler tefsir edilmektedir. Son olarak da Mâide Sûresi 44, 45 ve 47. âyetlerle oy verme arasında bağlantı kuran görüşler kritik edilerek yorumlanmaktadır.

Kur'ân âyetlerini toplumun organizasyon ve yönetimi ile ilgili kavram ve kurumlara uygun yorumlamak “siyasal tefsir” olarak adlandırılmaktadır. Bu yorumlar, bazen siyaset teorisi bazen de mezhep, grup ve parti bağlamıyla ortaya çıkmaktadır.³ Hint Alt Kıtası'ndaki Müslümanların yaşadığı siyasi krize bir çözüm bulma amacıyla kurulan Cemaat-i İslami Partisi'nin kurucusu Ebû'l-A'lâ el-Mevdûdî'nin (ö. 1979) Kur'ân'ı yorumlama biçimi ikinci duruma örnek teşkil etmektedir. O, Kur'ân'ı günün politik ilgileri bağlamında yorumlamış ve tefsirini bu doğrultuda dini yeniden ikameyi öngören politik söylemin kuşatması altında şekillendirmiştir. Buna göre Allah'ın mutlak egemenliğinin yeniden yeryüzünde hâkim kılınması için peygamberlerin gerçekleştirdiği inkılabı benzer devrimlere ihtiyaç vardır. Kur'ân bu devrimin epistemik temelini, peygamberde bilginin hayata nasıl aktarılacağına örnekliğini meydana getirmektedir. Dinin ikamesi için mücadele edecek gerçek kulların bir araya geleceği yegâne yapı ise bütün yeryüzünü şeytanın tesirinden ve küfrün temsilcilerinden kurtarmak amacıyla kurduğunu iddia ettiği Cemaat-i İslami Partisi'dir.⁴ Fakat Mevdûdî bu denli siyasî bir söylem ve pratik içinde olsa da ve onun gibi aktif siyaset içinde yer almasalar da tefsirleri siyasal tefsir kapsamında değerlendirilen Reşid Rıza (ö. 1935) ve Seyyid Kutub (ö. 1966)'da tefsirlerinde Mâide 44, 45 ve 47. âyetleri, “oy kullanma” ile irtibatlandırmamıştır.⁵

Tefsirlerde Mâide 44, 45 ve 47. âyetler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ayrıca özel olarak sadece bu âyetlerin tefsirlerinin ele alındığı çalışmalar da yapılmıştır.⁶ Ancak Mâide 44, 45 ve 47. âyetlerin güncel siyasete konu edilmesini inceleyen herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu açıdan çalışmamız evrensel ilkeler çıkarılabilecek Kur'ân âyetlerinin güncel siyaset diline hapsedilerek anlaşılmasının sonuçlarını görmemize imkân sağlayacaktır. Ayrıca bu çalışma ile âyetlerin literal yaklaşımlarla günümüz hukuk, demokrasi vs. sistemlerle ilişkilendirilmesinin yanlışlığı ve tutarsızlığı anlaşılacaktır. Dolayısıyla bu âyetlerin, İslamcı radikal hareketler tarafından oy verenleri küfürle itham etmeye delil olarak kullanmanın mümkün olmayacağı ortaya konulacaktır. Böylelikle ülkemizde ve dünyada Müslümanların vatandaş olarak yerine getirdikleri oy kullanma sorumluluğu ve görevinin dinî herhangi bir sakıncasının olmadığı, ilgili âyetlerin incelenmesi ile gözler önüne serilecektir.

1. Mâide 44, 45 ve 47. Âyetlerin Tefsiri

1.1. Mâide 44. Âyetin Tefsiri

إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ فَلَا تَخْشَوْنَ النَّاسَ وَآخِشُوا
وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ

¹ Hilmi Demir, “Şiddeti Anlamada Engel Bir Söylem: Ortodoks Yöntem ve Hâricilik Ruhu”, *Dini Araştırmalar* 5/15 (2003), 84.

² Mehmet Ali Büyükkara, “11 Eylül’le Derinleşen Ayrılık: Suudî Selefîye ve Cihadî Selefîye”, *Dini Araştırmalar* 7/20 (ts.), 208-224; Mehmet Taşdelen, “Cihadî Selefîlik Bağlamında Neo-Selefîliğe Eleştirel Yaklaşım”, *Dergiabant* 10/1 (2022), 72, 82-84.

³ İsmail Çalışkan, *Siyasal Tefsirin Oluşum Süreci* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2003), 74.

⁴ Ömer Başkan, *Kur'ân Yorumunun Politik Bağlamı-Mevdûdî Örneği* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004), 147, 197, 198.

⁵ Muhammed Reşid Rıza, *Tefsîru'l-Menar* (Mısır: el-Hey'etü'l-Mısriyyetu'l-Amme li'l-Kitâb, 1990), 6/330-339; Seyyid Kutub, *Fi zilâli'l-Kur'ân* (Beyrut: Dârü's-Şuruk, 1412), 2/887-905.

⁶ Sabri Demirci, “Maide Sûresi 44, 45 Ve 47. Ayetleri Hakkında Müfessirlerin Görüşlerinin Tahlili”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 11/2 (2013), 391-413; Gülhan Maden, “Münâsebâtü'l-Kur'ân İlmî Çerçevesinde Mâide Sûresinin Değerlendirilmesi”, *Darulhadis* 3 (2022), 164-206.

“Kendilerini Allah’a vermiş olan peygamberlerin ve -Allah’ın kitabını korumaları kendilerinden istendiği için- rablerine teslim olmuş zâhidlerin, bilginlerin Yahudiler arasında kendisiyle hükmettikleri, içinde hidayet ve aydınlık bulunan Tevrat’ı elbette biz indirdik. Hepsinin onun (hak olduğunun) şahitleri idi. O halde insanlardan korkmayın, benden korkun da âyetlerimi az bir bedel karşılığında satmayın. Kim Allah’ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar kâfirlerin ta kendileridir.” (Mâide 5/44)⁷

Yukarıda bu âyetin muhatabının Yahudiler olduğu değişik açılardan ortaya konulmuştu. Sebeb-i nüzûl rivayetlerine göre Medine döneminde Yahudiler arasında bir zina olayı ya da adam öldürme hadisesi meydana gelmişti. Yahudi din adamları bu günahlarla ilgili Allah’ın Tevrat’ta yazılı hükmünü gizlediler. Öyle ki *tahmim* denen zina eden kadınların yüzlerini siyaha boyama şeklinde gerçekleşen bir uygulama ihdas ettiler. Oysa Tevrat’ta zina edenlerin cezası *recm* idi. Aynı şekilde Tevrat’ta var olan eşit diyet hükmü çiğnendi. İşlenen suçlarda her bir bireye eşit muamele edilmiyordu. Zenginlerin kayırıldığı bir ceza anlayışları vardı. Buna göre toplumda itibarı yüksek olanlar için tam, fakir kimseler için ise yarım diyet ödeniyordu.⁸ Mâide 45 ve devamındaki âyetlerde bu haksızlığa, eşitsizliğe ve adaletsizliğe dikkat çekilmektedir. Özellikle Tevrat’ı muhafaza etmek ve ona şahitlik etmek hususunda sorumlu olan Yahudi din adamlarına “başkalarından değil benden korkun” denilerek çağrıda bulunmaktadır.

Fahreddin er-Râzi (606/1210), Mâide Sûresi 44. âyetle ilgili iki meselenin olduğunu belirtmektedir: Birincisi bu âyette zina eden evli kimsenin cezası ile ilgili Allah’ın hükmüne uymayıp onu değiştiren Yahudiler tehdit edilmektedir. Çünkü Yahudiler Tevrat’ta zina edenlerle ilgili açık hükmü inkâr ederek mutlak anlamda kâfir oldular. ikincisi Haricilerin, Allah’ın indirdiği ile hükmetmeyen, günah işleyen herkesin kâfir olduğuna dair iddia ettikleri görüşüne yer vermiştir. O, kalamcılar ve müfessirlerin görüşlerinden delil getirerek bu görüşün doğru olmadığını ortaya koymaktadır.⁹

Oy vermenin küfür olduğunu iddia edenler Mâide sûresi 45. âyetin son kelimesindeki hüküm (كَافِرُونَ) ifadesini referans almaktadır. Bu âyetlerde küfrüne hükmedilenlerin Yahudiler olduğunu çalışmanın birinci bölümünde açıklamıştık. Şu var ki bu âyetin hükmü Müslümanları da içine alacak şekilde genişletilse dahi yine de oy verenlerin küfrüne delil olarak kullanılamaz. Çünkü müfessirlerin bir kısmı bu kelimedeki kastedilen küfür; Allah’ı ve melekleri inkâr gibi inanç anlamında bir küfür olmadığını ifade etmektedir.¹⁰ Nitekim Kur’ân’da küfür kelimesi sadece iman esaslarını inkâr anlamında kullanılmamıştır.¹¹ Bilakis bu kelime Kur’ân’da çiftçi,¹² nankörlük etmek¹³ ve Allah’a oğul isnad etmek¹⁴ gibi anlamlara da gelmektedir.¹⁵

“Allah’ın indirdiği ile hükmetmeyen kimseler kâfirlerin ta kendileridir” ayetindeki küfür; kâfirlere, Ehl-i kitab’a ve Yahudilere hamledilmektedir.¹⁶ Bir kısım müfessire göre bu âyette Yahudiler kastedilmekle beraber onlar gibi Allah’ın indirdiği hükümlerle amel etme hususunda Müslümanlar uyarılmaktadır.¹⁷ Ancak bazı rivayetlerde ise âyetin kapsamı bir şart ilavesi ile umumileştirilerek bu âyette Müslümanların kastedildiği ileri sürülmektedir. Şöyle ki o rivayetlerde “kim Kur’ân’ı ve Hz. Peygamber’in sözünü inkâr ederse” şartı manaya ilave edilme ihtiyacı hissedilmiştir. Böylelikle Müslümanlar “küfür” dairesi içine sokulmuştur.¹⁸ Şu var ki Kur’ân’ı ve Hz. Peygamber’in sözünü inkâr eden kimse zaten kâfirdir. Bu durum sadece bu âyet için değil tüm âyetler ve sahih hadisler için de geçerlidir. Bu yüzden bu âyette yer alan “küfür” ifadesini Müslümanlara yöneltmek doğru değildir. Çünkü bu âyetler grubunun sebeb-i nüzûlleri, bu âyetlerin muhataplarının Yahudiler olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak “sebebin hususiliği hükmün umumiliğine engel değildir” prensibinin¹⁹ de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Buna göre ilgili âyetlerin hükmü dolaylı olarak Müslümanları da ilgilendirmektedir. Fakat günümüzde zina ya da kan davası ile ilgili bir probleme bağlı olarak da bu âyetlerden çıkarımda bulunulmamaktadır. Bilakis vatandaşlık gereği kullanılan oy ile bağlantı kurulmaya çalışılmaktadır. Oysa âyetlerde yönetici seçimine dair hiçbir işaret ve delalet yoktur.

⁷ Âyetlerin meallerinde Diyanet İşleri Başkanlığı’nın “Kur’ân Yolu” adlı meali esas alınmıştır. Bkz. Hayrettin Karaman vd., *Kur’ân Yolu: Türkçe Meal ve Tefsir*. (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014).

⁸ Muhammed b. Cerîr et-Taberî Taberî, *Câmiu’l-beyân fi te’vîli âyi’l-Kur’ân*, ed. Abdullâh b. Abdilmuhsin et-Turkî (Beyrut: Dâru Hicr, 1422), 8/449.

⁹ Fahreddin Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzi, *Mefâtihu’l-gayb* (Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1421), 12/6.

¹⁰ Taberî, *Câmiu’l-beyân*, 8/465-466.

¹¹ Nisâ 4/136.

¹² Hadîd 57/20.

¹³ Bakara 2/152, Rûm 30/34.

¹⁴ Tevbe 9/30,

¹⁵ Mustafa Sinanoğlu, “Küfür”, *Türkiye Diyanet Vakfı Diyanet İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2002).

¹⁶ Taberî, *Câmiu’l-beyân*, 8/457-460; Ebû’l-Kâsım Mahmûd Zemahşerî, *el-Keşşâf an hakâiki gavâmidit-tenzil ve uyûni’l-ekâvil fi vucûhi’l-te’vîl* (Beyrut: Dâru’l-Kitabî’l-Arabi, 1407), 1/637.

¹⁷ Muhammed Tâhir İbn Aşûr, *Tefsîrü’l-tahrîr ve’t-tenvîr* (Tunus: ed-Dâru’l-Tûnusiyye, 1984), 6/210.

¹⁸ Taberî, *Câmiu’l-beyân*, 8/465; Ebû Abdillâh Muhammed b. Ebû Abdullâh Muhammed b. Ahmed el-Hazrecî Kurtubî, *el-Câmi li-ahkâmî’l-Kur’ân*, thk. Hişâm Semîr el-Buhârî (Riyad: Dâru Âlemi’l-Kutub, 2003), 6/190.

¹⁹ Nitekim cumhur ulema lafzın umûmiliğini savunmaktadır. Ömer Kara, *Kur’ân’ın Anlaşılmasında “İtibâr, Sebebin Husûsiliğinde Değil, Lafzın Umûmiliğindedir” İlkesine Usûlcülerin Metodolojik Yaklaşımları* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2001), 260, 282.

Ne var ki bu âyetlerde oy verme ile ilgili bir hüküm yoktur ve Müslümanlar da doğrudan muhatap alınmamaktadır.

1.2. Mâide 45. Âyetin Tefsiri

وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصًا فَمَن تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَن لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُم الظَّالِمُونَ

“Tevrat’ta İsrâiloğulları’na, ‘Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş... ve yaralamalara da birbirine kısas vardır. Kim kısası başlışlara bu kendisi için bir kefarettir. Ve her kim Allah’ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar zalimlerin ta kendileridir’ diye yazdık.” (Mâide 5/45)

Mâide Sûresi 44’te geçen hüküm bu âyette detaylandırılmaktadır. Buna göre Tevrat’a göre kan davalarında misliyle karşılık verme anlamına gelen kısas hükmünün verildiği ifade edilmektedir. Ancak başlışmanın da kişinin kendisi için bir seçenek/kefarettir olacağı belirtilmektedir.²⁰ Abdullah b. Abbas’tan (68/687) gelen bir rivayette Yahudiler arasında meydana gelen yaralamalar ve öldürmelerle ilgili kısas yapmaktan başka bir yol olmadığı ifade edilmektedir. Bu âyetten anlaşılmalıdır ki Yüce Allah Hz. Muhammed ümmetine yaralamalar ve öldürmeler hususunda kısas cezasını hafifleterek tarafların rızasına bağlı olarak diyet alternatifini de sundu.²¹ Bu âyet, aynı zamanda Hz. Peygamber’i teselli etmektedir. Şöyle ki Yahudilerin önceki hallerinden bahsedilerek onların eskiden beri peygamberlerin emirlerine karşı isyan ettikleri, Allah’ın gönderdiği kitabı tahrif ederek kendilerini diğer milletlerden üstün gördükleri haber verilmektedir. Dolayısıyla Yahudilerin aralarındaki kan davası ile ilgili sormuş oldukları soruya Hz. Peygamber’in vermiş olduğu hükme râzı olmamalarının onların tıynetini/huyu olduğu bildirilmektedir. Böylelikle Hz. Muhammed’e bu durum karşısında üzülmemesi gerektiği hatırlatılmaktadır.²²

Bu âyet grubunun klasik tefsirlerde geçen sebep-i nüzûlleri ile ilgili rivayetlerde Yahudiler arasında meydana gelen diyet ya da zina olayı zikredilmektedir. Yalnız İzzet Derveze (ö. 1984) ve Süleyman Ateş (d. 1933) gibi bir kısım müfessirler mâhut âyetler grubunun zina olayına işaret etmediğini iddia etmektedir. Onlara göre özellikle Mâide Sûresi 44 ve 45. âyetlerdeki anlamlar, Yahudilerin aralarında anlaşamayıp Hz. Peygamber’e ilettikleri meselenin kan davası olduğunu ortaya koymaktadır.²³ Nitekim İbn Abbas (68/687-688)’tan rivayet edilen bir habere göre Yahudiler’in kadına karşılık; diyet olarak, erkeğe kısas uygulamaması üzerine bu âyetin nâzil olduğu belirtilmektedir.²⁴

Mâide Sûresi 44. âyetteki küfür ifadesi, Mâide 45. âyetteki zulüm ifadesi ile hafifletilmektedir. Bilakis bu âyette nefse karşı işlenmiş bir suç söz konusu olduğu için nefsin devamlı şiddet ve azapta oluşunu belirtmek için zulüm ifadesi tercih edilmiştir. Oysa Yüce Allah’ın nimetlerini inkâr etmek ve o nimetlerin Allah’tan olduğunu kabul etmeme durumunu karşılamak üzere Mâide Sûresi 45. âyette küfür ifadesi kullanılmıştır.²⁵ Elmalılı M. Hamdi Yazır (ö. 1942) Mâide Sûresi 45. âyetin tefsirinde zulüm ifadesine açıklık getirerek zulme söz konusu uygulamanın Yahudiler içinde Benî Kurayza ve Benî Nadir kabileleri arasında gerçekleştiğini belirtmektedir. Yazır’a göre zulüm, herhangi bir şeyin hakkını vermeyerek onu Allah’ın tayin ettiği yerin dışına koymaktır.²⁶ Bu durumda Yahudiler’in kan davası ile ilgili Allah’ın Tevrat’ta belirlediği hükümlere uymamaları bu âyetlerde ihsas edilmektedir.

1.3. Mâide 47. Âyetin Tefsiri

وَيَحْكُمُ أَهْلَ الْإِنجِيلِ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فِيهِ وَمَن لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

“İncil’e tâbi olanlar da Allah’ın onda indirdiği hükümlerle hükümler. Kim Allah’ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar fâsıkların kendileridir. (Mâide 5/47)

Araştırmamızda hüküm ifade eden âyetleri başlığa taşımıştık. Ancak Mâide Sûresi 46. âyet her ne kadar hüküm ihtiva etmiyorsa da Mâide Sûresi 47. âyetle bağlantılı olup bu âyetin girişi mahiyetindedir:

وَقَفَيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِم بَعْيسَىٰ ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَأَتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ

²⁰ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 8/472-478; bu âyette geçen “keffaret” in kimin için olacağı hususunda müfessirler arasında ihtilaf vardır. Keffaret başlışlayan kimsenin günahlarından arınma, başlışlanan kişi için cezadan kurtulma şeklinde açıklanmıştır. Geniş bilgi için bkz. Kurtubî, *el-Câmi li-ahkâmi'l-Kurân*, 6/208.

²¹ Mukâtil b. Süleyman’a göre Tevrat’ta adam öldürmenin karşılığı sadece diyettir. İncilde adam öldürmenin karşılığı afvdir. Kur’ân’da ise adam öldürme karşılığında kısas, diyet ve af mümkün olabilmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil b. Süleyman*, ed. Ahmed Ferîd (Beyrut: Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2003), 1/304.

²² Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 8/468-470.

²³ Muhammed İzzet Derveze b. Abdülhadi b. Derviş Derveze, *et-Tefsîru'l-hadis/Murettebun-hasebu tertibu'n-nüzûl* (Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübü'l-Arabiyye, 1963), 9/132; Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1989), 2/2/528, 529.

²⁴ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/638.

²⁵ Râzi, *Mefâtihu'l-gayb*, 12/8.

²⁶ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* (İstanbul: Eser Neşriyat, 1979), 3/1694-1695.

“Ardından o peygamberlerin yolu üzere, kendinden önce gelmiş olan Tevrat’ı tasdik edici olarak Meryem oğlu İsa’yı gönderdik. Ona da içinde hidayet ve nûr bulunan, kendinden önce gelmiş olan Tevrat’ı tasdik edici, takvâ sahipleri için bir yol gösterici ve bir öğüt olarak İncil’i verdik.” (Mâide 5/46)

Mâide Sûresi 44 ve 45. âyetlerde yer alan “kâfir ve zulüm” ifadeleri âyetlerin zahiri anlamlarından hareketle Yahudileri, Mâide Sûresi 47. âyetdeki “fâsik” ifadesi ise Hristiyanlar’ı hedef almaktadır. Buradaki “fasık” kelimesi, daha çok “yalancı” olarak tefsir edilmiştir.²⁷ Mâtürîdî (ö. 333/944) üç âyette geçen kâfir, zalim ve fâsik ifadelerinin hepsinin aynı anlama gelmesinin mümkün olabileceğini ancak Allah’ın indirdiği ile hüküm vermeyi inkâr nedeniyle terk etmenin küfür olacağını belirtmektedir. Ona göre zulüm ve fâsik kavramları da Müslümanlar için kullanılmıştır. Allah’ın indirdiği ile hüküm vermemenin cehaletle ya da bilerek yapılmasında bir fark yoktur. Kişi böylelikle zulüm işleyerek Allah’ın emrinden dışarı çıkmakta ve çirkin bir şey yapmış olmaktadır.²⁸ Bu durumda Müslümanlar için inkâr sebebiyle Allah’ın indirdiğiyle hükmetmemek söz konusu olamayacağına göre onları küfür ile itham etmek doğru ve tutarlı bir yol değildir. Özetle Mâide Sûresi 44-47 arası âyetlerde Benî Kurayza ve Benî Nadir adlı iki Yahudi kabilesi arasındaki kan davası ya da zina olayı söz konusu edilmektedir. Buna göre bu âyetlerin muhatapları Yahudilerdir. Her ne kadar klasik ulemanın çoğunluğu ma’dûma hitap yapılamayacağı görüşlerini benimsese de şu var ki “sebebin hususiliği hükmün umumiliğine mâni değildir” usûl kaidesi²⁹ gereğince bu âyetlerin kapsamı Müslümanları da içine alacak şekilde genişletilmiştir. Ancak şu bir gerçek ki Müslümanların vatandaşlık görevi gereği oy kullanmaları doğrudan bu âyetlerle irtibatlandırılmamaktadır. Çünkü Kur’ân’da ne yönetici seçimi, ne de oy kullanma ile ilgili herhangi bir âyet yoktur. Oy kullanma ile “Allah’ın indirdiği ile hükmetmek” arasında herhangi bir bağ bulunmamaktadır. Ne var ki âyetler te’vil edilerek Müslümanların yönetici seçimine iştirakleri küfür olarak itham edilmektedir. Bu durumda da “te’vilin olduğu yerde tekfîre yer yoktur” şeklinde ifade edilen önemli bir ehl-i sünnet prensibi ihlal edilmektedir.³⁰

2. Mâide Sûresi 44, 45 ve 47. Âyetlerin Muhatapları

Kur’ân âyetlerini doğru anlamak demek, onun âyetlerinin “ne dediğini” anlamaktan geçmektedir. “Bir âyetin doğru veya yanlış anlaşılması,” o âyetin nâzil olduğu yaklaşık zaman ve mekân hakkında bilgi sahibi olmayla ilgilidir. Aynı zamanda o âyetin kime, niçin, nasıl nâzil olduklarını da bilmek gerekmektedir. Dolayısıyla âyetlerin anlamını doğru tespit etmek için onların ilk ve doğrudan muhatapları belirlenmelidir.³¹ Böylelikle âyetlerin ele almış olduğu meselenin doğru bir şekilde anlaşılması büyük oranda kolaylaşmaktadır. Muhatapları tespit, ilgili âyetlerin Mekkî-Medenî, siyak-sibak ve esbâb-ı nüzûl açısından incelenmesini gerektirmektedir.

2.1. Âyetlerin Mekkî Medeni Oluşu

Kur’ân sûrelerinin Mekkî ya da Medenî olduğunu bilmek, âyetlerin muhataplarını tespit etmede en önemli adımlardan biridir. Söz konusu âyetler Medenî bir sûre olan Mâide sûresinde nâzil olmuştur. Mâide sûresinde 120 âyet bulunmaktadır. Mushaf tertibinde beşinci sırada bulunan bu sûre Medine döneminin sonlarına doğru nâzil olmuştur. Sûre ismini 112 ve 114. âyetlerde geçen Arapçada sofraya anlamına gelen “mâide” kelimesinden almıştır. “Ey iman edenler” diye başlaması ve âyetlerinin uzun olması dolayısıyla şekil itibarıyla Medenî sûre özelliklerine sahiptir. Ayrıca sûrenin ele aldığı konularla Medenî sûre konuları da uygunluk arz etmektedir. Öyle ki Medenî sûrelerde genellikle ibadet, muamelat, ukûbat konuları işlenmekte olup muhatap olarak Müslümanların yanında Yahudiler, Hristiyanlar ve münafıklar bulunmaktadır. Nitekim Mâide sûresinde aile ve ceza hukukuna dair hükümler, hac uygulamaları, hayvan kesimleri, abdest, teyemmüm, şahitlik, hırsızlık, içki ve kumar gibi fihhi konuların yanı sıra İsrailoğulları, Yahudi ve Hristiyanlardan bahsedilmektedir.³² Dolayısıyla Mâide Sûresi 44-47. âyetleri arasında Tevrat, İncil, Meryem oğlu İsa ve hüküm ifadelerinin olması, hem muhatap hem de içerik açısından sûrenin Medenî oluşu konusunda uyumluluk arz etmektedir.

2.2. Âyetlerin Siyak-Sibak Bütünlüğü

Kur’ân’ın doğru anlaşılmasının metotlarından biri de siyak-sibaka riayet etmektir. Siyak, sözün gelişine, sevk edilmesine, ifade şekline ve anlatım biçimine; sibak ise bir şeyin öncesine ve geçmişine delalet eder. Buna göre sibak sözün/âyetin öncesine, siyak ise sözün/âyetin gagesine karşılık gelmektedir. Ancak siyak ifadesi ile sözün/âyetin maksadı da kastedilmektedir. Bu durumda siyak, sözün/âyetin ne için ve hangi amaca binaen sevk edildiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla “siyak-sibak” terkibinden ziyade sibak-siyak terkibini kullanmak daha doğru olduğu iddia edilmektedir. Ancak günümüz Türkçe’sinde bağlam olarak da kullanılan siyak-sibak kavramı galat-ı meşhûr olarak yaygınlık kazanmıştır.³³

²⁷ Taberî, *Câmiu’l-beyân*, 8/483.

²⁸ Ebû Mansûr Muhammed el-Mâtürîdî, *Te’vilâtü’l-Kur’ân*, thk. Meccî Bâsellûm (Beyrut: Dâru’l-Kütübü’l-İlmiyye, 2005), 3/531-532.

²⁹ Muhammed b. Bahâdır Zerkeşî, *el-Burhân fî Ulûmi’l-Kur’ân*, ed. Mustafa Abdu’l-Kâdir Atâ (Lübnan: Daru’l-Kutubü’l-İlmiyye, 2011), 1-4/34-41; Celaeddin Abdurrahman Suyuti, *el-İtkân fî ulûmi’l-Kur’ân*, ed. Fevvez Ahmed Zemerli (Beyrut: Dâr al-Kitab al-Arabi, 2012), 1/88, 89; Yakup Bıykoğlu, *Şevkânî’nin Fethü’l-Kadîr’inde Esbâb-ı Nüzûl ve Kur’ân’ın Anlaşılması (Âyetlerin İnş Sebepleri)* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2005), 111-113.

³⁰ Ebû Hanîfe en-Nu’mân b. Sâbit Ebû Hanîfe, *el-Musned (Rivâyetü’l-Haskefi)*, ed. ‘Abdurrahman Hâsen Maḥmûd (Mısır: Mektebetü’l-Âdâb, 1981), 76-78, 94-96.

³¹ Nihat Uzun, “Âyetlerin Esas Anlamının Tespitiyle İlgili Önemli Bir Konu: Kur’ân’ın Nüzûl Dönemi Muhatapları”, *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 4/2 (2020), 188-191.

³² M. Kâmil Yaşaroğlu, “Mâide Sûresi”, *Türkiye Diyanet Vakfı Diyanet İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003), 403.

³³ Şahin Güven, *Çokanlamlılık Sorunu* (İstanbul: Denge Yayınları, 2005), 241, 248-250, 255; Ahmet Nedim Serinsu, *Kur’ân ve Bağlam* (İstanbul: Şule Yayınları, 2008),

“Allah’ın indirdiği ile hükmetmeyenler kâfirlerdir, zalimlerdir ve fasıklardır” şeklinde üç âyette bulunan yargı ifadeleri Yahudi ve Hristiyanların karşılaşmış oldukları toplumsal meselelerde kendi kitaplarına göre hareket etmedikleri Mâide Sûresi’nin 41 ila 50. âyetlerinde ele alınmaktadır. İlk yargı ifadesini barındıran Mâide Sûresi 44. âyet öncesinde Yahudilerin “kelimelerle oynayarak anlamları ters yüz etmek, yalana kulak verip haram yemek”³⁴ gibi özelliklerine vurgu yapılarak onların moral bozucu söz ve yaklaşımlarına üzülmemesi gerektiği Hz. Peygamber’e hatırlatılmaktadır. Arzu ettikleri fetvayı almak için Hz. Peygamber’e gelecekları haber verilir. Yahudilerin kendi kitap, şeriat ve din adamları olduğu halde aralarındaki anlaşmazlıkları gidermek amacıyla nasıl oluyor da Hz. Peygamber’e müracaat ettiklerine hayret edilir. Yahudi din adamlarının hakikati bildiği halde gizlemeleri ve ona göre hüküm vermemeleri “kâfirlerin ta kendileri olarak” nitelendirilir. Ardından Mâide Sûresi 45. âyette Tevrat’ta onların aralarındaki meseleleri ile ilgili hükme yer verilir ve bu hükme göre hareket etmeyenlerin “zalimlerin ta kendileri olduğu” belirtilir. Üçüncü olarak ise Mâide Sûresi 46 ve 47. âyetlerde Tevrat’ı tasdikleyici olarak Meryem oğlu Hz. İsa’ya İncil’in verildiği ve ona tâbi olan Hristiyanların İncil’in hükümlerine göre hareket etmesi gerektiği hatırlatılır. Aksi takdirde onlar da “fasıkların ta kendileri olarak” nitelendirilir. Son olarak Mâide Sûresi 48 ve 49. âyetlerde Kur’ân’ın da önceki kitapları doğrulayıcı ve koruyucu olarak Hz. Muhammed’e indirildiği ve artık Ehl-i kitap arasında Allah’ın indirdikleriyle hüküm vermesi gerektiği hatırlatılır. Mâide Sûresi 50. âyette geçeceği hak ile idrak edip kavrayan kimseler için en güzel hükmün Allah’ın hükmü olduğu hatırlatılarak Tevrat, İncil ve Kur’ân’daki hükümlerin yerine yoksa “cahiliye hükümleri ile mi hakkınızda karar verilmesini istiyorsunuz?” şeklinde çarpıcı bir soru ile bu pasaj nihayete ermektedir.³⁵ Mâide Sûresi’nin 41 ila 50. âyetlerine toplu olarak bakıldığında Yahudilerin aralarındaki mesele merkeze alınarak onlardan Tevrat hükümlerine göre hareket edilmesi istenir. Bununla birlikte diğer semavi kitaplar İncil ve Kur’ân’dan örnek verilerek bu istek desteklenmekte ve delillendirilmektedir.

2.3. Âyetlerin Esbâb-ı Nüzûlü

Âyetlerin nâzil olduğu zaman ve mekân itibarıyla kim ya da kimleri muhatap aldığı tespit edebilmenin en önemli vasıtalarından biri esbâb-ı nüzûl rivayetleridir. Bu tür rivayetler âyetlerin asıl muhatapları hakkında sahih bilgileri sağlamaktadır.³⁶ Kur’ân âyetleri, herhangi bir sebebe bağlı veya bağlı olmaksızın nâzil olan âyetler şeklinde ikiye ayrılabilir. Şüphesiz sebep-i nüzûl rivayetleri âyetlerin anlamlarını belirlemekten ziyade onların anlaşılmasına katkı sunan argümanlardır.³⁷ Bu itibarla vahyin nâzil olduğu ortamı resmeden hâdiseye sebep-i nüzûl denir.³⁸ Dolayısıyla Mâide Sûresi 44, 45 ve 47. âyetlerin nâzil olduğu ortam, esbâb-ı nüzûl rivayetleri ile daha da vuzuha kavuşacaktır. Esbâb-ı nüzûl rivayetlerinden biri Benî Nâdir ve Benî Kurayza kabileleri arasında cereyan eden bir diyet hadisesi ile ilgilidir. Rivayete göre Yahudi kabileleri aralarında üstünlük davası güderlerdi. Kabileler arasında herhangi bir diyet ödeme mevzu bahis olduğunda Benî Kurayza gibi diğer Yahudi kabileleri tam diyet öderken Benî Nâdir kabilesi ise yarım diyet öderdi. Buna göre bu iki kabile arasında kan davası meydana geldi. Benî Kurayza’dan bir kişi Benî Nâdir kabilesinden bir kişiyi öldürdü. Diyetin tam mı yarım mı ödeneceği hususunda aralarında anlaşamadılar. Hz. Peygamber ve Müslümanların Medine’de elde ettiği yeni konum Yahudi kabileleri arasındaki üstünlük anlayışını yıktı. Bu doğrultuda Benî Kurayza kabilesi tam diyet ödeme teklifini kabul etmedi. Neredeyse aralarında çatışma çıkacakken durumu Hz. Peygamber’e bildirme kararı aldılar. Onlar hükmünü sormak için Hz. Peygamber’e gelmeleri üzerine ilgili âyetler nâzil oldu.³⁹

Mâide Sûresi 44, 45 ve 47. âyetlerin esbâb-ı nüzûl ile ilgili rivayetlerden biri de Yahudilerden bir erkekle bir kadının zina fiilini konu edinmektedir. Bu hadise Yahudiler tarafından Hz. Peygamber’e getirilir. Yalnız meseleyi Hz. Peygamber’e kimin arz ettiği ihtilafıdır. Yahudi din adamları, Benî Nâdir, Benî Kurayza veya Yahudilerden bir grup olabileceği rivayet edilmektedir. Bu gruplardan Yahudi din adamları istedikleri fetvayı vermelerine karşılık Hz. Peygamber’e biat edeceklerine dair söz verdiler. Ancak Hz. Peygamber bu teklifi kabul etmedi. Nitekim Mâide Sûresi 48 ve 49. âyetler bu hususa işaret etmektedir: Fakat Hz. Muhammed “... artık aralarında Allah’ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu gerçeği bırakıp da onların isteklerine uyma...”, “... Allah’ın sana indirdiği hükümlerin bir kısmından seni saptırmamaları için onlardan sakın...” âyetleriyle yönlendirilerek Yahudilerin bu hilesine düşmedi.⁴⁰ Diğer bir rivayette ise Yahudilerden bir grup mezkur zina fiilinin hükmünü sormak üzere Hz. Peygamber’e bir heyet gönderirler. Eğer recm dışında bir fetva verirse kabul

216-218; Ali Bakkal, “Kur’ân’ı Anlamada Siyak-Sibakın Önemi”, *Kur’ân İlimleri ve Tefsir Usulü* (İstanbul: İlim Yayma Vakfı Yayınları, 2009), 11, 13; Muhsin Demirci, *Tefsir Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Marmara İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2014), 256-257; Fatih Tiyek, *Kur’ân’ı Anlamada Bağlamın Rolü ve Meallerdeki Bağlamsal Sorunlar* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015), 25-28; Mustafa Ünver, “Tefsirin Temel Bir İlkesi Olarak Siyaka Riayet -Elmalı Tefsiri Örneği-”, *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 1/1 (2017), 80-84.

³⁴ Mâide 5/41-42.

³⁵ Maden, “Münâsebâtü’l-Kur’ân İlmi Çerçevesinde Mâide Sûresinin Değerlendirilmesi”, 192-193.

³⁶ Uzun, “Âyetlerin Esas Anlamının Tespitiyle İlgili Önemli Bir Konu: Kur’ân’ın Nüzul Dönemi Muhatapları”, 198.

³⁷ Muhammed İsa Yüksek, “Tefsirde Sebeb-i Nüzûlün Bağlayıcılığı ve İşlevi”, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/34 (Şubat 2018), 407, 409.

³⁸ Serinsu, *Kur’ân ve Bağlam*, 56.

³⁹ Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil b. Süleyman*, 1/479, 480; Taberî, *Câmiu’l-beyân*, 8/456-469.

⁴⁰ Taberî, *Câmiu’l-beyân*, 8/491-492.

edilmesini aksi takdirde Hz. Muhammed'in verdiği hükümle amel edilmemesini istediler.⁴¹ Bu âyetlerle ilgili muhtelif rivayetlerin bir türünde ise Hz. Muhammed kendisine gelen bu meselenin çözümünü Tevrat'a göre çözmeye çalışmıştır. Bu vesileyle o, Tevrat hükümlerini en iyi bilen kişilerin görüşünü esas alarak kararını vermiştir.⁴²

Taberi (310/923)“Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler kâfirlerin ta kendileridir” âyetinin muhatapları ile ilgili farklı görüşlere yer verdikten sonra doğru olmaya en yakın görüş olarak Mâide 45 ve sonraki âyetlerde kâfirlerin kastedildiği görüşünü tercih etmektedir. Ancak bunun sadece Kitap ehlinin kâfirleri ile sınırlı olmadığını Abdullah b. Abbas'ın görüşünü de delil göstererek “Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyen” herkesin Kitap ehlinin kâfirleri gibi kâfir olduğunu ifade etmektedir.⁴³ Bu durumda Taberi'ye göre sebep hususi de olsa hüküm umumidir.

Mâide Sûresi 44, 45 ve 47. âyetler Mekkîlik-Medenîlik, siyak-sibak ve esbâb-ı nüzûl rivayetleri ile incelendiğinde bu âyetlerde “kâfir, zalim ve fasık” olarak nitelenen kimselerin Kitap ehli olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre âyetlerde geçen kâfir, zalim nitelemeleri Yahudileri, fasık nitelemesi ise Hristiyanları kapsamaktadır. Mâide 48 ve sonrasındaki âyet pasajının muhatapları ise Müslümanlardır.⁴⁴ Âmir eş-Şa'bi'den (104/722) nakledilen rivayete göre “Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler kâfirlerin ta kendileridir” âyetinden Müslümanlar, “Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler zalimlerin ta kendileridir” âyetinden Yahudiler, “Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler fasıkların ta kendileridir” âyetinden Hristiyanlar kastedilmektedir.⁴⁵ Mâide 44. âyette “Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler kâfirlerin ta kendileridir” âyetinin iç ve dış bağlamı göz önüne alındığında bu âyeti Müslümanlara yöneltmek olası değildir. Zîrâ “Allah'ın indirdiği hükümleri yok sayan, onlarla amel etmeyen” gibi herhangi bir ön kayıt, şart zikretmeksizin kâfir kelimesini Müslüman olarak açıklamak dil kuralları açısından da mümkün gözükmemektedir. Kaldı ki Kur'an'da yasakları çiğneyen, büyük günah işleyen Müslümanlar hakkında bile kâfir ifadesi kullanılmamıştır. Onlardan büyük günah işleyenler sadece tövbeye çağrılmışlardır.⁴⁶ Dolayısıyla Kur'an âyetlerinin genelinde böyle bir durum varken ne dilsel açıdan ne de güncel politik tavır sebebiyle bu âyet Müslümanlara teşmil edilemez. Kaldı ki demokratik düzenlerdeki seçim sistemine tanıklık etmiş ve o dönemlerde yazılmış siyasal tefsir kapsamında değerlendirilen Tefsîru'l-Menar, Fî Zilâli'l-Kur'an ve Tefhîmu'l-Kur'an adlı tefsirlerde de bu âyetler “oy kullanma” ile ilişkilendirilmemiştir.⁴⁷

2.4. Kâfir, Müşrik, Yahudi, Hristiyan ve Münafıklarla İlgili Âyetler Mü'minler İçin Ne Anlam İfade Eder?

Kur'an-ı Kerim de esas itibarıyla Mü'minleri hedef alan hitaplar bulunmaktadır. Bununla birlikte Kur'an, gayr-i müslimlere yönelik hitapların da yer aldığı bir kitaptır. Bu hitapların bir kısmı, Ehl-i kitap, Yahudi, Hristiyan, Sabîi, Mecûsi, müşrik ve münafık gibi belirli özelliklere sahip toplulukları kapsamaktadır.⁴⁸ Diğer bir kısmı ise inanmayanları kastetmek üzere “kâfirler” olarak nitelenmektedir.⁴⁹ Şu var ki Kur'an-ı Kerim'de hitapların çeşitliliği kadar geçişliliği de önem arz etmektedir. Hitabın geçişliliğinin en belirgin örneklerini kâfirlere-müşriklere ve Ehl-i kitaba yapılmış hitapların müminlere geçişliliği teşkil etmektedir. Dolayısıyla Müslüman olmayan kimselere hitap eden âyetler aynı zamanda Mü'minlere de seslenebilir.⁵⁰ Nitekim kâfir, Ehl-i kitap, Yahudi, Hristiyan, Sabîi, Mecûsi, müşrik veya münafıklara yönelik bir hitap dolaylı olarak Mü'minleri de ilgilendirmektedir. Şöyle ki yüce Allah kâfir, müşrik ya da kitap ehline uygun görmediği bir davranışı Mü'minler de uygun ve hoş görür mü? Pekâlâ, uygun görmez. Buna göre Mü'minler, kendilerinin özelliklerinden bahseden âyetlerin gereğini yerine getirmesi gerekirken gayr-i Müslimleri hedef alan âyetlerde belirtilen hususlardan da kaçınması gerekmektedir. Dolayısıyla Kur'an'da ki tüm âyetler muhatap alındıklarında doğrudan, muhatap alınmadıkları zaman da dolaylı olarak Mü'minleri ilgilendirmektedir. Bu yüzden gayr-i müslimlere yönelik bir hitabı, güncel bir durumu vasıta kılarak mü'minlere yönlendirmek doğru ve tutarlı yol değildir.

⁴¹ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 8/450.

⁴² Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 8/436; Râzi, *Mefâtihu'l-gayb*, 11/183-186.

⁴³ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 8/465.

⁴⁴ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّبًا عَلَيْهِ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ لَبَلَّوْكُمْ فِي مَا أَنْتُمْ فِي مَا أَنْتُمْ فَاسْتَقِيمُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ

“(Resulüm!) Sana da kendisinden önceki kitapları tasdik edici ve onları koruyucu olarak bu kitabı hak ile indirdik. Artık aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu gerçeği bırakıp da onların isteklerine uyma. Her birinize bir şeriat ve bir yol yöntem verdik. Allah dileyseydi sizi tek bir ümmet yapardı. Fakat size verdikleriyle sizi denemek istedi. Öyleyse hayırlı işlerde birbirinizle yarışın. Hepinizin dönüşü Allah'adır. Allah size hakkında ayrılığa düştüğünüz şeyleri haber verecektir.” (Mâide; 4/48)

⁴⁵ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 8/463; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/638.

⁴⁶ Fatih Karaman, “İman-Amel İlişkisi Meselesinin ‘Ey İman Edenler’ Hitabıyla Başlayan Ayetler Açısından Değerlendirilmesi”, *İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 17 (2022), 65.

⁴⁷ Rızâ, *Tefsîru'l-Menar*, 6/330-339; Kutub, *Fî zilâli'l-Kur'an*, 2/887-905.

⁴⁸ Bakara 2/105; Nisa 4/38; Hac 22/17.

⁴⁹ Yûnus 10/86.

⁵⁰ Muhammed İsa Yüksek, “Kur'an'da Hitabın Geçişliliğinin İmkânı”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23/1 (2019), 276, 287.

Burada bir hususun da altı çizilmesi gerekmektedir. Evveleminde kâfir, müşrik ya da münafıkları muhatap alan âyetlerin sanki doğrudan olarak Müslümanları ilgilendiriyor gibi bir üslup kullanmak da ilmî duruşa uygun düşmemektedir. Kullanılan sıfatlardan anlaşıldığı kadarıyla Mekke müşrikleri ya da münafıklar hakkında nâzil olan Maûn 107/4. âyette yer alan *فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ* (Yazıklar olsun o namaz kılanlara!) ifadesinin Müslümanları itibarsızlaştırmak için araçsallaştırılması bu duruma bir örnektir. Buna göre Yaşar Nuri Öztürk (ö. 2016) Müslümanları eleştirmek için bu âyetin muhatabının namaz kılan Müslümanlar olduğunu ifade etmektedir.⁵¹ Hâlbuki sûrede bu ifadenin öncesinde ve sonrasında lanetlenen namaz kılanların özellikleri sıralanmıştır. Dini yalan saymak, yetimi itip kalkmak, yoksulu yedirmeyi teşvik etmemek ve hayra engel olmak gibi özellikler Müslümanlar için söylenmiş olması düşünülemez. Aynı şekilde “yazıklar olsun o namaz kılanlara!” âyeti kapitalist Müslümanlar şeklinde yorumlanırken âyetin siyak-sıbakı, muhatapları göz ardı edilerek ve güncel olumsuz bir sıfat kullanılarak Müslümanlar küçük düşürülmektedir.⁵² Bununla birlikte ilgili âyete, ilk muhataplardan uzak bir şekilde Müslümanları sosyal meselelere daha duyarlı kılmak ve onları daha şuurlu namaz kılmalarını teşvik etmek amaçlı da anlam verilmiştir.⁵³

3. Mâide Sûresi 44, 45 ve 47. Âyetler Çerçevesinde Oy Vermeyi Küfür Olarak Görme Meselesi

Yukarıda tefsir usulü kaideleri ve rivayetlerden hareketle yapılan incelemede Mâide Sûresi 44, 45 ve 46. âyetlerin ilk ve doğrudan muhataplarının Müslümanlar olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu âyetlerin Medine döneminde gerçekleşmiş zina ya da adam öldürme meselesi yüzünden aralarında anlaşmazlık bulunan Yahudi kabilelerini konu edindiği anlaşılmıştır. Ancak “husus ifade eden bir âyetin umum ifade edebilmesi ve “sebebin hususiliği hükmün umumiliğine engel değildir” kaidesi gereği bu âyetlerin kapsamı Müslümanları da içine alacak şekilde genişletilebilir.⁵⁴ Örneğin Tebbet sûresinin Ebû Leheb ve karısı Ümmü Cemil hakkında nâzil olduğuna dair sebebi nüzûl rivayetleri bulunmaktadır. Fakat sûrede yer alan tehditler sadece bu iki kişiyle sınırlı olmayıp İslam’a ve Müslümanlara karşı düşmanlık eden herkesi kapsamaktadır.⁵⁵ Ancak klasik ulemanın çoğunluğu hitabın ma’dûma yapılamayacağını ileri sürmüştür. Bununla birlikte tarihselcilerin aksine hükümlerinin yukarıdaki örnekte olduğu üzere sonrakileri kapsadığını söylemişlerdir.⁵⁶ Bu durumda Mâide Sûresi 44, 45 ve 46. âyetlerde yer alan Allah’ın indirdiği hükümlere göre hareket etmeyen kimseleri kâfir, zalim ve fasık olarak yargılayan ifadelerin Müslümanlara yöneltilmeyeceği aşikârdır. Kaldı ki günümüzde bu nitelermeleri Müslümanlara yakıştıranlar bu tür kaidelere sığınma ve dayanma ihtiyacı da hissetmemektedirler. Dolayısıyla onların iddiaları epistemolojik yaklaşımdan ziyade Kur’ân’ı literal okumaya dayanmaktadır.

Mâide Sûresi 44, 45 ve 47. âyetlere konu olan kan davası ya da zina fiilinin Yahudiler arasında vuku bulmuştur. Ancak bu olaylara bağlı olarak Kur’ân’da Yahudilerle ilgili hüküm verilirken Hristiyan ve Müslümanlar da söz konusu edilmektedir. Tıpkı Yahudilerde olduğu gibi İncil hükümlerine göre hareket etmediklerinde Hristiyanlar için de yargılayıcı ifade bulunmaktadır. Müslümanlara yönelik hitaplarda ise Kur’ân’ın hükümlerine uyulması istenmektedir. Bu hükümlere itaat edilmemesine bağlı olarak “kâfir, zalim veya fasık” diye belirtilen yargılayıcı bir ifadenin olmaması dikkat çekmektedir. Fakat ilgili âyetler delaleti kat’i olmamasına rağmen aşağıda örneklerini vereceğimiz kişi ve grupların iddialarının ne denli temelden yoksun oldukları anlaşılmaktadır.

Ebû Hanzala lakaplı Halis Bayancuk oy vermeyi küfür olarak değerlendiren kişilerden biridir. O, Tevhid Dergisi etrafında meydana getirmiş olduğu platformdaki YouTube kanallarında bu türden iddialarını ileri sürmektedir.⁵⁷ Bayancuk, Mâide 44, 45 ve 46. âyetlerin sebebi nüzûlü ile ilgili rivayetleri paylaşarak bu âyetlerin Yahudilerle ilgili olduğunu kabul etmektedir. Ancak daha sonra âyetlerin yargı niteliğindeki hüküm ifadelerini tüm Müslümanlara teşmil eder. Oysa Müslümanlar bu âyetlere doğrudan muhatap olmamakla birlikte âyetlerde husus ifade eden hükmün umumileştirilmesi de olası değildir. Çünkü Mâide 44, 45 ve 46. âyetlerde recm, kısas ya da eşit diyet ile ilgili Allah’ın indirdiği hükümden türlü hilelerle kaçmaya çalışan Yahudilerin tutumu kâfir, zalim ve fasık olarak nitelenmektedir. Halis Bayancuk ise bu âyetleri referans göstererek yasa yapmak, oy vermek ya da bir yasaya göre hareket etmeyi küfür olarak görmektedir.⁵⁸ Hâlbuki Mâide 44, 45 ve 46. âyetlerde yasa yapmak ya da oy vermek ile ilgili herhangi bir ifade bulunmamaktadır. Aynı zamanda güncel dönemde devletin yapısı ve işleyişi ile ilgili oy vermek, parti kurmak ve yasa yapmak ile ilgili engelleyici bir ifade de bulunmamaktadır. Vahtin tamamlanmasından sonra Müslümanların tecrübe edip uyguladığı her şeyle ilgili Kur’ân’da âyet olmadığı gibi oy vermekle ilgili de âyet yoktur. Öncelikle Kur’ân’a ansiklopedi muamelesi yaparak onu her meselede referans kabul etmek doğru bir yöntem değildir. Çünkü Kur’ân bir ansiklopedi kitabı değildir. Kaldı ki ansiklopedilerde de tüm bilgiler bulunmamaktadır.

⁵¹ Yaşar Nuri Öztürk, *Mâin Sûresi Böyle Buyurdu* (İstanbul: Yeni Boyut Yayınları, 2013).

⁵² Recep İhsan Eliaçık, *Yaşayan Kur’an Türkçe Meal/Tefsir* (İstanbul: İnşa Yayınları, 2007), 3/419.

⁵³ Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, 9/6168-6172.

⁵⁴ Serinsu, *Kur’an ve Bağlam*, 149-152.

⁵⁵ Mesut Okumuş, “Tefsir Usulü”, *Kur’an İlimleri ve Tefsir Tarihi*, ed. Mehmet Akif Koç (Ankara: Grafiker Yayınları, 2021), 298, 299.

⁵⁶ Enes Büyüyük, “Klasik Dönemde Mevcut ve Ma’dûm Muhataplar Açısından Kur’an Hitabının Kapsamı Sorunu ve Tarihselcilikle İlişkisi Problem”, *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 4/2 (2020), 240, 241.

⁵⁷ “Allah’ın indirdiği ile Hükmetmemek La ilahe illallah’ı Bozan Unsurlar 2”, haz. Halis Bayancuk.

⁵⁸ “Kufrun Dune Kufur Sözüünü Nasıl Anlamalıyız?”, haz. Halis Bayancuk.

Ansiklopediler, hangi alanda yazılmışsa, basıldığı zaman itibarıyla o alanla ilgili tüm bilgileri bir arada görme imkânı sağlar. Dolayısıyla karşı karşıya kalınan her güncel durumun Kur'ân ile temellendirilme arzusu bu yanlış adımların atılmasına neden olmaktadır.

Kur'ân ve Hz. Peygamber Müslümanlara bir yönetim modeli bırakmamıştır.⁵⁹ Eğer bırakmış olsaydı Hz. Peygamber'in ahirete irtihalinden sonra ashap, ilgili ayet ve hadislerin yönlendirmesi doğrultusunda hareket eder ve yöneticilerini seçerdi. Hâlbuki bu süreçte halife/yönetici seçiminde kararsızlıklar, ihtilaflar ve arayışların olduğu bilinmektedir. Bununla beraber dört halifenin dördünün de seçim sistemi birbirinden farklıdır. Kur'ân ve Hz. Peygamber'in Müslümanlara bir yönetim modeli bırakmamasını eksiklik olarak da değerlendirmemek gerekir. Hatta bu durumun ne kadar doğru bir yöntem olduğu şu şekilde anlaşılabilir. Eğer Kur'ân ve Hz. Peygamber bir yönetim sistemi belirlemiş olsaydı ve o sisteme göre iş başına gelen yönetimler zaman zaman hakkaniyetle görevlerini yerine getirmediğinde insanlar; Müslümanları ve İslam'ı sorgulayabilirlerdi. Dolayısıyla bu durum İslam ve Müslümanların itibarını zedeleyebilirdi. Ancak şu var ki Kur'ân, ilke ve prensip olarak yönetim ve ekonomi gibi sistemlere katkıda bulunmaktadır. Buna göre hangi yönetim sistemi olursa olsun ihmal edilemeyecek istişare,⁶⁰ ehliyet-liyakat⁶¹ ve adalet⁶² gibi prensiplere riayet edilmesi noktasında Kur'ân'dan referanslar önem arz eder.

Alparslan Kuytul ise “oy vermeyi” küfür olarak görmemekle beraber onun bir vebali/sorumluluğu olduğunu ve doğru bir yöntem olmadığını açıklamaktadır.⁶³ Bununla beraber “oy vermek” anayasal düzen gereği haramlara imza atmak anlamına gelmektedir.⁶⁴ Kuytul, her ne kadar “oy vermeyi” küfür olarak değerlendirmese de sonuç itibarıyla müntesiplerini dinî kaygılar ve referanslarla “oy vermekten” uzaklaştırmaktadır.

Türkiye'nin en büyük İslamî portalı diye takdim edilen İslam-tr.org sitesinde Abdülhak isimli kişi kendisine sorulan sorulara verdiği cevaplarda “oy kullanmanın” dinen uygun olmadığını iddia etmektedir. O, kendisine sorulan sorulara cevap verdiği yazılarında oy kullanmak, parti kurmak, anayasa yapmak, beşerî sistemlerde hâkimlik, savcılık ve memurluk yapmayı küfür olarak görmektedir. Abdülhak'ın görüşlerini dayandığı isimlerden biri cihadî sefiliğin teorisyenlerinden Abdullah Azzam'dır.⁶⁵ Afgan-Rus savaşının başlarında Usame b. Ladin ile birlikte hareket eden Azzam'a göre Allah'ın indirdikleri ile hükmetmeyenler ve oy verenler partinin işlediği günaha ve harama ortak olurlar.⁶⁶ el-Kaide'nin Afrika şubelerinden Boko Haram lideri Abubakar Shekau, Mâide sûresinin 44, 45, 47 ve diğer sûrelerden âyetleri referans göstererek Amerika, Rus, Alman Fransa gibi ülkelerin kanunlarından hareketle demokrasinin kurallarına göre anayasa yapan ülke liderlerini ve bunlara boyun eğen kişileri küfürle suçlamakta ve onları savaşla tehdit etmektedir.⁶⁷

Allah'ın hükümlerinin yerine, “tağûtî/şeytânî düzenin bir parçası olan insanî düzenin ikamesine neden olduğu için oy verme işlemi küfür olarak değerlendirilmektedir. Bu durumda oy verenler insanî düzen/demokratik düzenin içine girerek kâfir oluyorlar. Geçtiğimiz yılda yaşına göre akıcı ve etkileyici konuşan bir çocuğun oy vermeyle ilgili video kayıtları sosyal medya ortamında servis edildi. Küçüklüğüne oranla sahip olduğu bilgi-düşünce ve o bilgi-düşünceyi etkileyici bir üslupla anlatması birçok insan tarafından beğenildi ve takdirle karşılandı. Böylelikle Kur'ân âyetlerinin de ideolojik düşüncelere destek amaçlı kullanılabileceğini aklının ucundan geçirmeyen mâsum Müslümanlar bu doğrultuda ilgili âyetlere literal anlam veren bunun gibi kimselere ilgi duyabilmekte ve doğru olduklarına kâni olabilmektedir.⁶⁸

Oy vermeyi küfürle eş değer gören yaklaşımların bir kısmında sefiliğin izleri görülmektedir. İslam dünyasının sosyo-kültürel olarak istikrarsızlaştığı durumlarda mevcut dini kabullere tepki olarak doğan bu yaklaşımlar⁶⁹ oy vermeyi Allah'ın hükümlerine muhalif bir

⁵⁹ Şûra, bir yönetim sisteminin dikkate aldığı prensip ve ilkelerden biridir. Nitekim eski Yunan'dan günümüze kadar kurulan tüm devletler bazen adı “ehlî-şûrâ, kazâî şûra, huttatü-ş-şûrâ, meşyeha”, bazen de adı değişik olsa da (konsil, mele, tabakatü'l-aşere, kengeş, kut, dîvân-î â'lâ, dîvân-î inşâ, meclis-i meşveret, şûrâ-yı devlet) işlevi aynı olan bu prensibe riayet göstermeye özen göstermişler. Geniş bilgi için bkz. Talip Türcan, “Şûra” (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2010); Emrah Dindi, *Kur'an'da İslam Öncesi Kültür* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2017), 604-618.

⁶⁰ Âl-i İmrân 3/159: “Sen onlara sırf Allah'ın lutfu sayesinde yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı kalpli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onların bağışlanmasını dile, iş hakkında onlara danış, karar verince de Allah'a güven, doğrusu Allah kendisine güvenenleri sever.” Şûrâ 42/38: “Rablerinin çağrısına uyarlar, namazı özenle kılarlar. İşleri de aralarındaki danışma ile yürür. Kendilerine verdiğimiz rızaktan başkaları için harcarlar.”

⁶¹ Nisâ 4/58: “Allah size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size ne güzel öğütler veriyor. Şüphesiz Allah her şeyi işitmekte, her şeyi görmektedir.”

⁶² Nisâ 4/135: “Ey iman edenler! Kendinizin veya anne babanızın ve akrabanızın aleyhine de olsa adaletten asla ayrılmayan, Allah için şahitlik eden kimseler olun. (İnsanlar) zengin olsunlar, yoksul olsunlar Allah onlara sizden daha yakındır. Öyleyse siz hislerinize uyup adaletten ayrılmayın. Eğer adaletten sapar veya üzerinize düşeni yapmaktan geri durursanız bilin ki Allah yaptığınız her şeyden haberdardır.”

⁶³ “Alparslan Kuytul - Allahın İndirdiği ile Hükmetmeyenler Kâfirlerin ta Kendileridir Ayeti”, haz. Timurtaş Uçar.

⁶⁴ “Oy Kullanmak Caiz mi? Alparslan Kuytul Hocaefendi”, haz. Furkan TV.

⁶⁵ Fevzi Çakmak - Mehmet Kubat, “Bir Aksiyon Adamı Olarak Abdullâh Azzam ve Cihadî Selefî Perspektifi”, *E-Makalat Mezhep Araştırmaları* 14/2 (2021), 827, 828.

⁶⁶ Abdülhak, “Seçimlerde Oy Kullanmak”, *İslami Forum, Dini Forum, islami site, islami sohbet, radyo, islami bilgiler* (19 Ağustos 2008).

⁶⁷ “Boko Haram Leader Abubakar Shekau Threatens Nigerian Elections”, haz. SaharaTV.

⁶⁸ “Bu Çocuk Şeriatı Öyle Bir Anlattı ki!”, haz. Mor Mikrofon.

⁶⁹ Faruk Sancar, “Sefili Bir Mezhep mi Yoksa Bir Düşünme Tarzı mı? Selefî Düşüncenin Şifrelerine Dair Bir Değerlendirme”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma*

eylem gibi düşünmektedirler. Özellikle 1979 İran devriminden sonra Türkiye’de oluşturulan İslamcı radikal hareketler sefilikten beslenerek birtakım aşırı uygulamalara gitmişlerdir. “Dâru’l-İslam, dâru’l-harp” isimlendirmesi ile Türkiye’nin bir İslam ülkesi olmadığını iddia ederek Türkiye’de Cuma namazı kılınmayacağını ileri sürmüşlerdir. Onlar, zaman zaman Mâide Sûresi 44. âyeti de delil göstererek parti, dernek ve vakıf gibi oluşumların kurulamayacağını ve buna bağlı olarak oy vermeyi küfür addederek demokratik mücadeleyi dışlamışlardır.⁷⁰

Mâide Sûresi 44, 45 ve 47 ve diğer âyetler göz önüne alındığında Kur’ân’da yönetici seçimi ile ilgili doğrudan bir hükmün olmadığı söylenebilir. Yukarıda örnekleri verilen görüşlerde olduğu gibi zorlama yorumlarla ilgili âyetler literal bir okumaya tabi tutularak çarpıtılmaktadır. Ehl-i Sünnet’in “ehl-i kible tekfir edilemez” prensibi⁷¹ göz ardı edilerek oy veren Müslümanlar Mâide Sûresi 44, 45 ve 47. âyetlerin te’vili yoluyla küfürle itham edilmektedir. Bu durumda da Ehl-i sünnetin “te’vilin olduğu yerde tekfire yer yoktur”⁷² düsturu çiğnenerek vatandaşlık görevi gereği yönetici seçimine iştirak eden Müslümanlar küfürle suçlanarak itibarsızlaştırılmakta ve ötekileştirilmektedir.

Bu mesele Türkiye’de özellikle seçim dönemlerinde olmak üzere dersler esnasında, sohbet ortamlarında ya da sosyal medya platformlarında “oy kullanmak caiz mi?” şeklinde sıkça sorulmaya başlandı. Bu doğrultuda yukarıda örneklerini paylaştığımız İslamcı radikal hareketler “oy kullanmayı” cevaz görmezken Din İşleri Yüksek Kurulu⁷³ ve bazı ilahiyat fakültesi mensupları ise “oy kullanmayı” caiz görmektedirler.⁷⁴

Sonuç

Bu çalışmada güncel siyasetin bir unsuru olan “oy kullanmanın” Kur’ân ile ilişkilendirilmesi araştırılmıştır. Bu çerçevede Mâide Sûresi 44, 45 ve 47. âyetler incelenmiştir. Günümüzde yönetici seçimlerinde kullanılan “oy”un, bu âyetler ile bir bağlantısının olup olmadığının araştırıldığı bu çalışmada şu neticelere ulaşılmıştır:

- Mâide Sûresi 44, 45 ve 47. âyetlerin güncel siyaset dili ile yorumlanması anakronik bir duruma yol açmıştır. Bu durumda klasik ulemanın çoğunluğunun ma’dûma hitap yapılamayacağı görüşleri göz ardı edilmiştir.
- Mâide Sûresi 44, 45 ve 47 âyetlere literal anlam verilerek ilk dönem muhataplar dikkate alınmamıştır. Oysa âyetlerin doğru anlaşılmasında onların muhataplarının belirlenmesi önem arz etmektedir. Âyetleri doğru muhataplarla ilişkilendirmek yanlış ve çarpık anlamaların önüne geçmede belirleyici olmaktadır.
- Mâide Sûresi 44, 45 ve 47. âyetlerin muhatapları sebab-i nüzûl rivayetleriyle göre tespit edildi. Buna göre Benî Kurayza ve Benî Nadir adlı iki Yahudi kabilesi aralarındaki kan davası ya da zina olayı ile ilgili meseleyi Hz. Peygamber’e sordular. Hz. Peygamber’ de onların kitabı Tevrat’a göre hüküm vermesi üzerine Yahudiler bu kararı kabul etmediler. Bunun üzerine bu âyetler nâzil oldu.
- Mâide Sûresi 44, 45 ve 47. âyetlerin nüzûl dönemindeki muhatapları Yahudi ve Hristiyanlardır. Buna göre Yahudi ve Hristiyanlardan zina ya da kan davaları ile ilgili durumlarda Tevrat ve İncil’de verilen emirlere göre hareket edilmesi istenmektedir. Bununla birlikte kâfir, müşrik, Yahudi, Hristiyan ve münafıklarla ilgili âyetler Mü’minler için ibret ve ders niteliğindedir. Ancak Müslümanlar da onlar gibi Allah’ın indirdikleriyle hükmetmediği zaman kâfir, zalim ve fasık olarak vasıflandırılabilirler.
- “Sebebin hususiliği hükmün umumiliğine mâni değildir” usûl kaidesi gereğince bu âyetlerin kapsamı Müslümanları da içine alacak şekilde genişletilebilmektedir. Ancak bu umumileştirme/genişletme günümüzde meydana gelen zina ya da kan davası ile ilgili bir probleme bağlı olarak yapılmamaktadır. Bilakis vatandaşlık gereği kullanılan oy ile genişletilmektedir. Oysa âyetlerde yönetici seçimine dair hiçbir işaret ve delalet yoktur.
- Şurası bir gerçek ki Müslümanlar ve onların oy kullanması doğrudan bu âyetlerle irtibatlandırılmamaktadır. Ancak âyetler te’vil edilerek Müslümanların yönetici seçimine iştirakleri küfür olarak itham edilmektedir. Bu durumda da te’vilin olduğu yerde tekfirin olamayacağı ve ehl-i kible tekfir edilemeyeceği prensipleri göz ardı edilmektedir. Bu yüzden günümüz seçim sisteminin bir parçası ve vatandaşlık görevini yerine getirmek üzere oy kullanan Müslümanları küfürle itham etmenin dinî ve ilmî bir temeli bulunmamaktadır.

Dergisi 15/3 (2015), 21.

⁷⁰ Damla Taşdemir, *Türkiye’de Selefi Hareket ve Dini Radikalizm* (Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 100-102.

⁷¹ Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed el-Gazzâlî, *Faysalu’t-Tefrika beyne’l-İslâm ve’z-Zındika*, ed. Maḥmûd Beycu (Beyrut: Dâru’l-Beyrûtî, 1413), 9, 24; Taşdelen, “Cihadî Selefilik Bağlamında Neo-Selefliğe Eleştirel Yaklaşım”, 86.

⁷² Ahmet Mekin Kandemir, “Te’vil ve Tekfir Kuramı Çerçevesinde Gazzâlî’nin Toplumsal Barışa Katkısı”, *Kelam Araştırmaları Dergisi* 15/2 (2017), 352, 353, 359.

⁷³ Diyanet İşleri Başkanlığı’nın fetva kurumu Din İşleri Yüksek Kurulu’na mail yoluyla “Maide44, 45, 47. âyetler çerçevesinde dinen oy kullanmanın herhangi bir sakıncası var mıdır?” diye sorduğum soruya şu şekilde cevap verilmiştir: “Oy kullanmak bir vatandaşlık vazifesi olup bu görevi yerine getirmenin dini açıdan bir sakıncası yoktur.”

⁷⁴ Hayrettin Karaman, “Oy kullanmak”, *Yeni Şafak* (06 2007); Orhan Çeker, *Orhan Çeker Twitter’da* (Mektup 30 Nisan 2023).

Kaynakça | References

- Abdülhak. "Seçimlerde Oy Kullanmak". *İslami Forum, Dini Forum, islami site, islami sohbet, radyo, islami bilgiler*. 19 Ağustos 2008. Erişim 21 Temmuz 2023. <https://islam-tr.org/konu/secimlerde-oy-kullanmak.7968/>
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*. 11 Cilt. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1989.
- Bakkal, Ali. "Kur'an'ı Anlamada Siyak-Sibakın Önemi". *Kur'an İlimleri ve Tefsir Usulü*. İstanbul: İlim Yayma Vakfı Yayınları, 1. Basım, 2009.
- Başkan, Ömer. *Kur'an Yorumunun Politik Bağlamı-Mevdûdî Örneği*-. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004.
- Bıyıkoglu, Yakup. *Şevkânî'nin Fethu'l Kadîr'inde Esbâb-ı Nüzûl ve Kur'an'ın Anlaşılması (Âyetlerin İniş Sebepleri)*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2005.
- Büyük, Enes. "Klasik Dönemde Mevcut ve Ma'dûm Muhataplar Açısından Kur'an Hitabının Kapsamı Sorunu ve Tarihselcilikle İlişkisi Problem". *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 4/2 (2020), 225-255. <https://orcid.org/0000-0002-9619-9450>
- Büyükkara, Mehmet Ali. "11 Eylül'le Derinleşen Ayrılık: Suudî Selefiyye ve Cihadî Selefiyye". *Dinî Araştırmalar* 7/20 (ts.), 205-234.
- Çakmak, Fevzi - Kubat, Mehmet. "Bir Aksiyon Adamı Olarak Abdullâh Azzam ve Cihâdî Selefi Perspektifi". *E-Makalat Mezhep Araştırmaları* 14/2 (2021), 823-861.
- Çalışkan, İsmail. *Siyasal Tefsirin Oluşum Süreci*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2003.
- Çeker, Orhan. *Orhan Çeker Twitter'da* (Mektup 30 Nisan 2023). <https://twitter.com/ProfOrhanCeker/status/1652609333178298369>
- Demir, Hilmi. "Şiddeti Anlamada Engel Bir Söylem: Ortodoks Yöntem ve Hâricilik Ruhu". *Dinî Araştırmalar* 5/15 (2003), 65-88.
- Demirci, Muhsin. *Tefsir Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Marmara İlahiyat Fakültesi Yayınları, 3. Basım, 2014.
- Demirci, Sabri. "Maide Suresi 44, 45 Ve 47. Ayetleri Hakkında Müfessirlerin Görüşlerinin Tahlili". *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 11/2 (2013), 391-413.
- Derveze, Muhammed İzzet Derveze b. Abdülhadi b. Derviş. *et-Tefsîru'l-hadis/Murettebun-hasebu tertibu'n-nüzûl*. Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1963.
- Dindi, Emrah. *Kur'an'da İslam Öncesi Kültür*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 1. Basım, 2017.
- Ebû Hânîfe, Ebû Hânîfe en-Nu'mân b. Sâbit. *el-Musned (Rivâyetu'l-Haskefi)*. ed. 'Abdurrahman Hâsen Maḥmûd. Mısır: Mektebetu'l-Âdâb, 1981.
- Eliaçık, Recep İhsan. *Yaşayan Kur'an Türkçe Meal/Tefsir*. 3 Cilt. İstanbul: İnşa Yayınları, 2007.
- Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed el-. *Faysalu't-Tefrika beyne'l-İslâm ve'z-Zindika*. ed. Maḥmûd Beycu. Beyrut: Dâru'l-Beyrûtî, 1413.
- Güven, Şahin. *Çokanlamlılık Sorunu*. İstanbul: Denge Yayınları, 1. Basım, 2005.
- İbn Aşûr, Muhammed Tâhir. *Tefsîrû't-tahrîr ve't-tenvîr*. Tunus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1984.
- Kandemir, Ahmet Mekin. "Te'vil ve Tekfir Kuramı Çerçevesinde Gazzâlî'nin Toplumsal Barışa Katkısı". *Kelam Araştırmaları Dergisi* 15/2 (2017), 343-361.
- Kara, Ömer. *Kur'an'ın Anlaşılmasında "İtibâr, Sebebin Husûsiliğinde Değil, Lafzın Umûmiliğindedir" İlkesine Usûlcülerin Metodolojik Yaklaşımları*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2001.
- Karaman, Fatih. "İman-Amel İlişkisi Meselesinin 'Ey İman Edenler' Hitabıyla Başlayan Ayetler Açısından Değerlendirilmesi". *İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 17 (2022), 26-69. <https://orcid.org/0000-0003-3886-2960>
- Karaman, Hayrettin vd. *Kur'an Yolu : Türkçe Meal ve Tefsir*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014.
- Karaman, Hayrettin. "Oy kullanmak". *Yeni Şafak* (06 2007). <https://www.yenisafak.com/yazarlar/hayrettin-karaman/oy-kullanmak-5823>
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ebû Abdullâh Muhammed b. Ahmed el-Hazrecî. *el-Câmi li-aḥkâmî'l-Kur'ân*. thk. Hişâm Semîr el-Buhârî. Riyad: Dâru Âlemi'l-Kutub, 2003.
- Kutub, Seyyid. *Fî zilâli'l-Kur'ân*. Beyrut: Dârü's-Şuruk, 17. Basım, 1412.
- Maden, Gülhan. "Münâsebâtü'l-Kur'ân İlmî Çerçevesinde Mâide Suresinin Değerlendirilmesi". *Darulhadis* 3 (2022), 164-206. <https://ror.org/05mskc574>
- Mâtürîdî, Ebû Mansûr Muhammed el-. *Te'vilâtü'l-Kur'ân*. thk. Mecdî Bâsellûm. 1-10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2005.
- Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil b. Süleyman*. ed. Ahmed Ferîd. 3 Cilt. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003.
- Okumuş, Mesut. "Tefsir Usulü". *Kur'an İlimleri ve Tefsir Tarihi*. ed. Mehmet Akif Koç. Ankara: Grafiker Yayınları, 2021.
- Öztürk, Yaşar Nuri. *Mâûn Suresi Böyle Buyurdu*. İstanbul: Yeni Boyut Yayınları, 2013.
- Râzi, Fahreddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-. *Mefâtiḥu'l-gayb*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1421.

- Rızâ, Muhammed Reşîd. *Tefsîru'l-Menar*. Mısır: el-Hey'etü'l-Mısıriyyetu'l-Amme li'l-Kitâb, 1990.
- Sancar, Faruk. "Selefilik Bir Mezhep mi Yoksa Bir Düşünme Tarzı mı? Selefi Düşüncenin Şifrelerine Dair Bir Değerlendirme". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 15/3 (2015), 21-49.
- Serinsu, Ahmet Nedim. *Kur'an ve Bağlam*. İstanbul: Şule Yayınları, 2008.
- Sinanoglu, Mustafa. "Küfür". *Türkiye Diyanet Vakfı Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 533-536. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2002.
- Suyuti, Celeleddin Abdurrahman. *el-İtkân fi ulûmi'i-Kur'an*. ed. Fevvez Ahmed Zemerli. 1 Cilt. Beyrut: Dâr al-Kitab al-Arabi, 2012.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr et-Taberî. *Câmiu'l-beyân fi te'vîli âyi'l-Kur'an*. ed. Abdullâh b. Abdilmuhsin et-Turkî. Beyrut: Dâru Hicr, 1422.
- Taşdelen, Mehmet. "Cihadi Selefilik Bağlamında Neo-Selefliğe Eleştirel Yaklaşım". *Dergiabant* 10/1 (2022), 71-94. <https://doi.org/orcid.org/0000-0003-3770-0847>
- Taşdemir, Damla. *Türkiye'de Selefi Hareket ve Dini Radikalizm*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Tiyek, Fatih. *Kur'an'ı Anlamada Bağlamın Rolü ve Meallerdeki Bağlamsal Sorunlar*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015.
- Türcan, Talip. "Şûra". 39/230-235. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2010.
- Uzun, Nihat. "Âyetlerin Esas Anlamının Tespitiyle İlgili Önemli Bir Konu: Kur'an'ın Nüzul Dönemi Muhatapları". *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 4/2 (2020), 187-224. <https://orcid.org/0000-0002-5955-9250>
- Ünver, Mustafa. "Tefsirin Temel Bir İlkesi Olarak Siyaka Riayet -Elmalılı Tefsiri Örneği-". *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 1/1 (2017), 73-120.
- Yaşaroğlu, M. Kâmil. "Mâide Sûresi". *Türkiye Diyanet Vakfı Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 403-405. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*. 1-10 Cilt. İstanbul: Eser Neşriyat, 3. Basım, 1979.
- Yüksek, Muhammed İsa. "Kur'an'da Hitabın Geçişliliğinin İmkânı". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23/1 (2019), 273-290.
- Yüksek, Muhammed İsa. "Tefsirde Sebeb-i Nüzulün Bağlayıcılığı ve İşlevi". *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/34 (Şubat 2018), 407-437.
- Zemahşerî, Ebû'l-Kâsım Mahmûd. *el-Keşşâf an hakâiki gavâmidi't-tenzil ve uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vil*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitabi'l-Arabi, 1407.
- Zerkeşî, Muhammed b. Bahâdir. *el-Burhân fi Ulûmi'l-Kur'an*. ed. Mustafa Abdu'l-Kâdir Atâ. 4 Cilt. Lübnan: Daru'l-Kutubü'l-İlmiyye, 2. Basım, 2011.
- "Allah'ın İndirdiği İle Hükmetmemek La İlahe İllallah'ı Bozan Unsurlar 2". haz. Halis Bayancuk. Yayın Tarihi 02 Haziran 2019. <https://www.youtube.com/watch?v=j1ry2bi26ok>
- "Alparslan Kuytul - Allahın İndirdiği İle Hükmetmeyenler Kâfirlerin ta Kendileridir Ayeti". haz. Timurtaş Uçar. Yayın Tarihi 24 Eylül 2013. https://www.youtube.com/watch?v=n5_-ivoam6e
- "Boko Haram Leader Abubakar Shekau Threatens Nigerian Elections". haz. SaharaTV. Yayın Tarihi 18 Şubat 2015. https://www.youtube.com/watch?v=LfBXdcUy_I
- "Bu Çocuk Şeriatı Öyle Bir Anlattı ki!" haz. Mor Mikrofon. Yayın Tarihi 16 Aralık 2022. https://www.youtube.com/watch?v=tul_r-n1gww
- "Kufrun Dune Kufur Sözüünü Nasıl Anlamalıyız?" haz. Halis Bayancuk. Yayın Tarihi 16 Ağustos 2019. https://www.youtube.com/watch?v=4e8xh_qw6p8
- "Oy Kullanmak Caiz mi? Alparslan Kuytul Hocaefendi". haz. Furkan TV. Yayın Tarihi 30 Mart 2019. <https://www.youtube.com/watch?v=optdocwfcya>

